

**Nederlands
Jeugdinstituut**

**Verslag Werkcongres
Preventieve Jeugdbescherming
25 november 2019**

***“Waar ligt de grens tussen vrijwillige hulpverlening en het gedwongen kader?
Hoe ontstaat een goede samenwerking tussen hulpverlener, ouders en kinderen, als aan hulpverlening
voorwaarden gesteld worden (drang)?”***

In deze conferentie, georganiseerd door de ministeries van JenV en VWS, in samenwerking met NJi en het ondersteuningsteam ‘Zorg voor de Jeugd’ (25 november, ‘de Observant’, Amersfoort), werden deze vraagstukken rondom preventieve jeugdbescherming verkend en bediscussieerd. Voorbeelden en ervaringen werden met elkaar gedeeld tijdens het werkcafé, waarbij niet naar hét antwoord werd gezocht, maar breder werd gekeken naar ontwikkelmogelijkheden.

Voor de bijeenkomst waren wethouders, bestuurders uit de jeugdbeschermingsketen, de Kinderombudsman, deskundigen, wetenschap, de rechtspraak, cliëntenorganisaties, ouders, jongeren en jeugdprofessionals uitgenodigd.

De Raad voor de Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (RJS) en de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving (RVS) presenteerden tevens hun advies over de uitvoering van drang in de jeugdhulp.

Verbinding met actieprogramma

Het onderwerp preventieve jeugdbescherming sluit aan bij één van de doelen van de Jeugdwet: het voorkomen van intensieve en ingrijpende kinderschermingsmaatregelen, met tussenkomst van een kinderrechter. Het resultaat van de werkconferentie wordt uiteindelijk verbonden met de actielijnen in het Programma Zorg voor de Jeugd, zodat verdere verdieping plaatsvindt in de regionale bijeenkomsten van het actieprogramma.

Leeswijzer

Het verslag dat voor u ligt, is zeer uitgebreid weergegeven, zodat ook de lezer die niet bij de bijeenkomst aanwezig was, volop wordt meegenomen in hetgeen besproken is.

Allereerst volgt er een verkorte weergave van de presentatie van Mariëlle Bruning ('Bang voor Drang?'). Vervolgens is er aandacht voor het korte interview met Frederieke Leeftang, voorzitter RSJ, en Jet Bussemaker, voorzitter RVS, waarin een korte toelichting wordt gegeven op het adviesrapport dat deze ochtend openbaar werd gemaakt. De vormt de presentatie van Astrid Rotering ('Zonder twijfel voor het kind') de afsluiting van het plenaire ochtendgedeelte.

De opbrengsten van het werkcafé, dat in de middag plaatsvond aan de hand van negen verschillende thema's, aan negen verschillende tafels, worden tenslotte per tafel (werkcafé genoemd) weergegeven.

Overzicht

Mariëlle Bruning over drang	4
Advies RSJ en RVS: Intensieve Vrijwillige Hulp	6
Astrid Rotering over preventieve jeugdbescherming	7
Werkcafé: 1. Hoe ver gaan we vrijwillig?	9
Werkcafé: 3. Opschalen of niet, wie pakt de verantwoordelijkheid?	11
Werkcafé: 4. Samen beslissen?	12
Werkcafé 5: Geen dwang maar hulp voor een ouder die mishandelt?	13
Werkcafé 6: Wanneer voer je het gesprek over een OTS?	15
Werkcafé 7: Hoe raken we complexe gezinnen niet kwijt?	16
Werkcafé 8: Drang: vrijwillig of gedwongen?	16
Werkcafé 9: Bescherming versus Autonomie	18

Mariëlle Bruning over drang

Mariëlle Bruning is hoogleraar Jeugdrecht aan Universiteit Leiden en kijkt vanuit een juridisch perspectief naar drang. Moeten we bang zijn voor drang? Wat is het precies en welke aspecten komen hierbij kijken?

Wat is drang?

De eerste vraag die Mariëlle Bruning opwerpt is: *‘Wat is drang nu eigenlijk? Is het een bemoeizorg? Is het vrijwillig of toch gedwongen?’*

Drang is vrijwillig maar niet vrijblijvend. Uit onderzoek blijkt dat ouders in algemene zin moeite hebben met het preventieve jeugd kader en wat angstig zijn voor de jeugdbescherming. De drang zit in het voorkomen van een Onder Toezichtstelling (OTS) maar de voorwaarde *‘als je niet meewerkt zal toch de stap naar de kinderrechtster moeten worden gemaakt’* maakt dat ouders het gevoel hebben dat ze weinig keus hebben.

Het gedwongen kader valt onder de Jeugdbescherming en wordt ingezet als vrijwilligheid bij ouders stopt en er toch meer nodig is om de veiligheid van het kind te borgen. In de *memorie van toelichting* op de Jeugdwet wordt dit kader toegelicht. De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en de gecertificeerde instellingen (GI's) spelen in dit kader een grote rol. Zachte drang is in dit kader toegestaan maar het dreigen met een OTS of iemand korten op zijn uitkering mag nooit als dwangmiddel ingezet worden.

In het drangkader spelen verschillende organisaties een rol en tussen die organisaties zitten grote verschillen hoe met dit kader gewerkt wordt. Tussen gemeenten zijn bijvoorbeeld grote verschillen in inhoud en duur van drang te zien. De reden hiervoor is dat het geen wettelijke grondslag heeft. De hamvraag is of dit een inbreuk maakt op de grondrechten.

Drang in historisch perspectief

Drang is niet een nieuw product van de Jeugdwet maar vindt zijn oorsprong al in 1905. De eerste beschermingsmaatregelen werden na de invoering van de Kinderwet in 1905 genomen. De mate waarin drang wordt toegepast fluctueert en heeft te maken met de visie op vrijwillige en gedwongen hulp in een bepaalde tijdsgeest. In de jaren 30 tot de jaren 50 kon een 'vrij patronaat', een officieus OTS, bij Pro Juventute opgelegd worden. Vanaf de jaren 60 werd er geprofessionaliseerd, maar nam de kritiek tot in de jaren 80 flink toe, mede door de opkomst van de kinderrechten en meer aandacht voor rechtsbescherming. In de jaren erna kwam de vrijwillige hulpverlening tot stand.

De discussie die ontstond ging over de scheiding van hulp en het recht; niet het recht (de titel) maar de zorg zou leidend moeten zijn. De aandacht voor rechtsbescherming blijft aanwezig en is een discussie van alle tijden.

Het vrij patronaat, instellingen voor gezinsvoogdij en Bureau Jeugdzorg verdwenen door de jaren. In 2005 was er een sterk geloof in de jeugdbescherming en werd steeds meer gehandeld vanuit het kind belang. Een lichte maatregel tot opgroeiondersteuning bleef bestaan. Omdat toen de tijdsgeest was dat overheidsbemoeienis in het gezinsleven niet wenselijk is werd deze lichte maatregel toegedicht aan het gedwongen kader. Die maatregel tot opgroeiondersteuning lijkt het meest op wat wij nu kennen als drang. Tussen 2005 en 2015, tot de herziening op de kinderrechtsbeschermingswetgeving en inwerkingtreding van de Jeugdwet, is er een grote afname van het aantal OTS te zien.

Huidige situatie

Uitgangspunt voor drang in de huidige praktijk is dat moet worden uitgegaan van de eigen kracht van het gezin en sterk moet worden ingezet op preventie. Ook het verminderen van de regeldruk bij professionals is een belangrijk uitgangspunt. De gedwongen zorg lijkt door deze insteek sterk te zijn afgenomen in de afgelopen jaren.

Hoewel de toepassing van OTS is vergemakkelijkt zal dit in de praktijk door de lange wachtlijsten en doorlooptijden en een tekort aan voogdijgezinnen met mate toegepast moeten worden. Wellicht groeit het aantal drangtrajecten als het aantal OTS afneemt. Een andere vraag die Mariëlle opwerpt is of er nu sprake is van meer crisissituaties dan voorheen? En leiden die dan naar gedwongen maatregelen? Dat is nog moeilijk te duiden vanuit onderzoek. Wat de ervaringen binnen het Jeugdrecht wel laten zien is dat de crisissituaties ernstiger zijn dan tien jaar geleden.

Jeugdhulp vanuit juridische blik

De jeugdhulp situeert zich tussen het vrijwillige en gedwongen kader. In het gedwongen kader (OTS) zijn rechtswaarborgen en rechtsbescherming toegenomen. De vraag blijft wel of ouders en minderjarigen die rechten kennen en op de hoogte zijn van de mogelijkheden voor bijvoorbeeld ondersteuning en bezwaar. Binnen het gedwongen kader adviseert de jeugdbeschermer, maar de kinderrechter beslist. Het juridisch kader binnen de vrijwillige hulpverlening is, net als drang, geborgd in het bestuursrecht waarbij burgers beschermd worden tegen de overheid.

Ook de mensen- en kinderrechten vormen een juridisch uitgangspunt bij de overgang naar het gedwongen kader. In artikel 8 EVRM staan de voorwaarden waarbij er inbreuk op het gezins- en privéleven mag worden gemaakt:

- De voorwaarden moeten bij wet geregeld zijn, en er moet sprake zijn van noodzaak;
- Belangenafweging kind en ouders – procedurele rechten in alle fasen van besluitvorming moeten geborgd zijn;
- Transparantie (informerende van betrokkenen); ‘het moet begrijpelijk zijn voor iedereen’;
- Er moet sprake zijn van *equality of arms* bij een overheidsinterventie. Dat wil zeggen dat ouders recht hebben op voldoende ondersteuning zodat ze begrijpen wat er speelt, wat de mogelijkheden en consequenties zijn en dat zij kunnen participeren in de procedure. Ze moeten altijd mee kunnen praten (niet meebeslissen).

Bang voor drang?

De vraag of we bang moeten zijn voor drang kan niet eenduidig beantwoord worden. Hierbij is van belang vanuit welk perspectief gehandeld wordt:

- Het perspectief van geïnstrueerd draaien aan de knoppen; ouders hebben zelf weinig te zeggen en worden nauwelijks betrokken door de verschillende instanties;
- Het perspectief van samen de schouders eronder zetten en verantwoordelijkheid dragen;
- Het perspectief van samen aan de slag gaan, zo veel mogelijk zelf en indien nodig is daar het steuntje in de rug.

Om regeldruk tegen te gaan is het begrijpelijk dat er voor een groot deel voor drang wordt gekozen. Met name in dit kader moeten we waakzaam zijn als het gaat om *equality of arms*; worden ouders voldoende ondersteund om alles te kunnen begrijpen en zelfstandig te participeren in dit proces?

Tot slot besteedt Mariëlle Bruning aandacht aan drang louter als professionele houding. Het drangkader doet een beroep op de houding van de professionals. Van professionals mag verwacht worden dat hij of zij:

- Informatie verschaft en transparant is;
- niet intimideert;
- ouders en de jongere betreft;
- ouders als gelijkwaardige gesprekspartners behandelt;
- geen vergaande inbreuken maakt (uithuisplaatsing, contactverbod, urinecontrole zonder rechterlijke toetsing).

Advies RSJ en RVS: Intensieve Vrijwillige Hulp

Voorzitter Jacco Groeneveld nodigt Frederieke Leeflang, voorzitter van de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) en Jet Bussemaker, voorzitter van de Raad Volksgezondheid en Samenleving (RVS), uit om het adviesrapport toe te lichten, dat deze ochtend officieel openbaar wordt gemaakt. Er volgt een korte toelichting van het rapport aan de hand van een aantal vragen van de voorzitter.

Jullie hebben een gezamenlijk advies over drang uitgebracht. Wat is hiervan de kern?

Frederieke Leeflang geeft aan dat het belangrijkste is dat duidelijk wordt dat drang bedoeld is als tussenkader tussen het vrijwillig en gedwongen kader in. “Nu valt drang soms in het vrijwillig kader, soms in het gedwongen kader en dat is onaanvaardbaar”. Er is vaak geen *informed consent*. Het advies van de twee Raden is te stoppen met drang als aparte tussenfase.

Voor het eerst brengen jullie gezamenlijk een advies naar buiten. Wat is de reden hiervoor?

“Het is bij uitstek thematiek die ons raakt”, zegt Jet Bussemaker. Niet alleen gaat het om de zorgkant voor de jeugd maar het gaat in deze ook nadrukkelijk om de juridische kant. Het is daarom goed dat beide Raden hierin samen optrekken. In feite symboliseert het de huidige situatie: “het zoeken naar een gemeenschappelijke taal, zowel tussen adviesraden als tussen professionals”.

Wat zijn de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport?

“Stop met de term drang”, stelt Frederieke Leeflang. Geef het een nieuwe term én definitie; Intensieve Vrijwillige Hulp. Een vastomlijnd kader binnen de vrijwillige hulp zodat de jeugdprofessionals echt de mogelijkheid krijgen om het goed te kunnen doen. Het doel is om te voorkomen dat men in de Jeugdbescherming komt. Dat komt aan zowel de ouders als aan het kind niet ten goede.

Jet Bussemaker vult aan dat het advies niet alleen ingaat op het juridisch kader maar ook juist op het ethisch kader. Vanuit beide perspectieven is het complexe thematiek. Een *moreel beraad* wordt aangeraden, waar intercollegiaal wordt besproken welke waarden we hebben en hoe die tegen elkaar afgewogen kunnen worden. Daar is tijd, ruimte en competentie voor nodig. Er zal gekeken moeten worden hoe we dit lokaal, regionaal of zelfs landelijk, onderdeel kunnen laten zijn van het professioneel leren. Zodat we kunnen leren van elkaar en van de verschillende casussen.

Er rijzen direct veel hoe-vragen op; hoe gaan we dat doen?

Allereerst is het van belang om het rapport goed door te lezen, na te denken over het *leren in de praktijk* en te reflecteren. Dan kan vervolgens gewerkt worden aan het kader, opleiding en juridische waarborgen. Volgens Frederieke Leeflang hoeven er juist niet per definitie meer middelen bij. Hierdoor zal men minder snel in de Jeugdbescherming terecht komen omdat het werkkader duidelijk is, vult Jet Bussemaker aan. Het gaat tijd en energie kosten maar als je dit goed doet dan kan het later meer tijd opleveren. Ook worden er in het rapport concrete aanbevelingen gedaan om de hoe-vragen te beantwoorden. Een voorbeeld daarvan is het stoppen met inkopen van drangtrajecten door gemeenten. Want het inkopen van drangtrajecten zorgt ervoor dat het als afzonderlijk onderdeel wordt behandeld en niet als proces.

Astrid Rotering over preventieve jeugdbescherming

Astrid Rotering, bestuurslid Jeugdzorg Nederland en bestuurder van Jeugdbescherming West presenteert 'Zonder twijfel voor het kind'.

De bedoeling

De Jeugdbeschermingsketen is er, omdat er kinderen zijn die opgroeien in een situatie die niet veilig is. En we gaan ervan uit dat elke ouder wil dat hun kind veilig opgroeit. Maar hoe kunnen we ervoor zorgen dat er zo min mogelijk jongeren in de Jeugdbescherming terecht komen en gedwongen ingrijpen van de overheid niet nodig is? Veiligheid is een breed vraagstuk en gaat niet alleen om juridische kaders maar vooral om maatschappelijke legitimatie. *"Wij als maatschappij moeten zo snel mogelijk gevaar, ofwel deze onveilige situatie voor deze kinderen afwenden".*

In een sterk veranderde maatschappij is de problematiek complexer geworden. Er is sprake van verslaving, verwaarlozing, seksueel grensoverschrijdend gedrag, criminaliteit en steeds vaker een combinatie van deze problemen. Wanneer er sprake is van problematiek waarbij het de ouders niet lukt om de volgende stap te kunnen zetten, om 'het juiste' te doen, hebben ze hulp nodig. Het zijn in feite de ouders die de hulp nodig hebben. Astrid Rotering omschrijft de inmenging van de GI dan ook als 'toegevoegd gezag'. De GI wilt niet het gezag overnemen maar een toevoeging op het gezag van de ouders zijn. Het gaat erom "ouders te bewegen om samen met kinderen het juiste te doen. Daarom is het ook de vraag of de jeugdbescherming wel goed is gepositioneerd in het Jeugddomein". Het volwassen GGZ kader zou meer mogelijkheden voor ouders kunnen bieden.

De GI, veiligheid en drang

Afgelopen jaren is de positie van de GI sterk veranderd. Vroeger waren de GI's, of toen nog Bureau Jeugdzorg, meer bevoegdend en werd er veelvuldig en langdurig OTS opgelegd. In de huidige situatie is de duur van OTS afgenomen maar het aantal OTS is nog niet sterk afgenomen. Het doel is om dit omlaag te brengen en het kind zo veel mogelijk thuis op te laten groeien.

Wanneer Jeugdbescherming wordt ingeschakeld wordt allereerst de veiligheid beoordeeld. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen acute - en structurele onveiligheid. Zolang het kind veilig thuis kan blijven is er nog tijd en ruimte om samen met de ouders te kijken naar wat mogelijk is. De boodschap naar een gezin zou moeten zijn dat "de expertise van Jeugdhulp bij een bepaald punt stopt en dat ze daar ons, Jeugdbescherming, op onze expertise invliegen".

Wijkteams en expertise

Door preventieve jeugdbescherming kan er op verschillende manieren door de GI in het vrijwillig kader hulp geboden worden. Met name de verbinding met de wijkteams en de ruimte voor professionals is hierin van groot belang.

Bij de invoering van de Jeugdwet zijn de wijkteams ontstaan en zijn er veel professionals van Bureau Jeugdzorg naar de wijkteams gegaan. Deels is daardoor al een hoop expertise bij de wijkteams terecht gekomen en deels ligt daar nog een uitdaging om de expertise van de GI's een plek binnen de wijkteams te geven of tijdig in te schakelen. Ook is bijvoorbeeld GGZ-kennis van grote meerwaarde in het preventiekader maar nóg meer in de jeugdbeschermingsketen. Om dit te bewerkstelligen is dit dan ook als actie binnen het Actieprogramma Zorg voor de Jeugd opgenomen. Voor wat betreft het inkopen van producten door de gemeente, dat blijft nodig. Het gaat dan niet om een product drang maar om het inkopen van hulp en advies van de GI's. Ook in de verbinding met het middelbaar onderwijs wordt nog

ruimte voor verbetering gezien. Bij basisscholen is dit beter geregeld omdat deze wijk gebonden zijn, bij middelbare scholen is dat niet het geval.

Wijkteams en GI trekken waar mogelijk samen op in de vorm van gezamenlijke huisbezoeken, onderzoek en het uitwisselen of bestendigen van expertise om ernstigere jeugdbeschermingsmaatregelen te voorkomen. Preventieve jeugdbescherming kent dus vele verschijningsvormen.

De positie van ouders en kinderen is in dit proces cruciaal. De uitdaging is om ouders te laten voelen dat ze de vrijheid hebben om de GI wel of niet te betrekken, dat we in het belang van het kind werken, en graag samen met hen kijken wat de volgende stap is.

Volgens Astrid is professionaliteit het frame van waaruit gewerkt moet worden. De basis is morele oordeelsvorming: *'hebben we echt alles gedaan wat nodig is?'* Ze benadrukt dat het belangrijk is dat professionals écht de tijd en de ruimte moeten krijgen om zich te ontwikkelen in het kader van een nieuw beleid en daadwerkelijk aan de uitvoering toe kunnen komen. Belangrijk is dat er tijd is voor reflectie; dat er tijd is om terug te kijken wat er goed of fout is gegaan, om bij te sturen en een volgende keer ook anders te kunnen doen. Ook in een overspannen stelsel als waar we nu in zitten moet hier tijd - en dus geld - voor georganiseerd worden.

Input vanuit het werkcafé over Preventieve Jeugdbescherming

Aan de hand van de Werkcafé methode¹ is er op negen verschillende thema's binnen de preventieve jeugdbescherming input opgehaald. De input is per thema (werkcafé 1,2,3 etc. genoemd) weergegeven.

Werkcafé: 1. Hoe ver gaan we vrijwillig?

Sanne Eggen, coördinator team Jeugd bij de gemeente Brunssum geeft aan dat ze bij de gemeente Brunssum sterk inzetten op het voorkomen van het gedwongen kader. Vragen die bij hen spelen zijn: hoe ver kun je binnen het vrijwillig kader gaan? Wat is er nodig voor zowel de gezinnen, als professionals om gedwongen kader te voorkomen?

Wat duidelijk naar voren kwam in de verschillende groepen is niet dat er per definitie naar nul OTS gestreefd moet worden maar dat vooral gedaan moet worden wat nodig is, in het belang van het kind. Soms is daar wel een OTS voor nodig. Een andere zienswijze op OTS is dat het niet op het kind maar op de ouder(s) betrekking moet hebben. De hulpverlening zou meer op hen gericht moeten zijn. Een oorzaken-analyse en de stem van het kind zijn hierbij van belang om mee te nemen.

De opvatting die bijna iedereen deelde is dat de kans op OTS aanzienlijk verkleind kan worden door sterker in te zetten op passende hulp aan de voorkant van het traject, in het vrijwillige kader. Dit betekent inzetten op de kennisontwikkeling in wijkteams, heldere communicatie en samenwerking tussen verschillende partners zoals gemeente, GI, ouders en kind. Zeker in de tendens van ambulantisering van hulp.

Met name de communicatie met de ouders en het kind is een factor voor succes of falen. Werken vanuit de mogelijkheden en de kracht van het gezin.

Knelpunten waar zowel ouders als professionals nu tegenaan lopen zijn lange wachttijden, overbelasting van wijkteams, gebrek aan specialistische kennis binnen wijkteams en de grenzen aan het aanbod van ingekochte producten door de gemeente.

De uitdaging voor organisaties en professionals ligt in het durven loslaten, elkaar vertrouwen en lef hebben om verder te handelen dan de organisatiegrenzen. Daarnaast blijven factoren als geld en tijd een serieus knelpunt. Vooral de factor tijd wordt direct door professionals ervaren als helpend in de communicatie en in het opbouwen van vertrouwen van ouders en kind waardoor ze samen meer kunnen bereiken in het vrijwillige kader. Voor professionals is het belangrijk dat ze tijd krijgen om ervaring op te doen, te reflecteren, te trainen en systematisch te kunnen werken. Tijds- en agendadruk maakt het soms lastig om iedereen rond de tafel te krijgen.

Overige punten die zijn aangedragen, zijn:

- Inzetten om het patroon in relatie tot veiligheid te doorbreken. Het doel is om het kind te beschermen tegen zijn omgeving. Dit kan paradoxaal zijn omdat de ouders juist ook sterk betrokken moeten blijven in het proces.
- Oneigenlijk gebruik van OTS moet worden beperkt. Bij een OTS moet steeds opnieuw worden beoordeeld of het nog steeds het beste is voor het kind (in de levensfase van dat moment).

¹ Met de methode van het Werkcafé worden er thematafels opgesteld waar in elke ronde een dilemma of vraag aan de groep aan tafel wordt voorgelegd. Na 30 minuten rouleert elke groep van tafel. Tijdens het werkcongres waren er negen thematafels, negen groepen en vier rondes. Elke groep vertegenwoordigde ouders, professionals, jongeren en beleidsmakers.

- De visie van de jeugdbeschermingstafel is van invloed. Bij een visie waarbij het streven nul OTS is, zal minder snel naar deze maatregel worden uitgeweken.

Gemeente Brunssum gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

Bovenstaande is eigenlijk een bevestiging van hetgeen wij in grote mate al proberen te bewerkstelligen op dit moment. De resultaten hiervan, en met name op inhoud van de OTS, zullen worden meegenomen en gecommuniceerd naar de betrokkenen bij de samenwerking met de GI in Zuid Limburg.

Wat wij als team meenemen is vooral de duidelijkheid, uitleg en stem van het kind bij alle stappen die wij zetten: uitleg, duidelijkheid, het kind en het voor het kind van belang zijnde netwerk meenemen.

Werkcafé: 2. Hoe versterken we het lokale veld?

Shirley Davis, manager kennis en innovatie Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond in Rotterdam geeft aan dat het overdragen van kennis en regie in vrijwillige casuïstiek (drang met en zonder VTO) van de GI's naar de lokale wijkteams veel tijd en energie kost. Van de 42 lokale wijkteams in Rotterdam zijn er 11 die in de drang zonder VTO de regie kunnen pakken sinds 2015. De vraag is welke kennis en expertise in het lokale veld nodig is, zodat ze goed toegerust zijn hiertoe. Een ander dilemma dat Shirley Davis inbrengt is in hoeverre een vrijwillige uithuisplaatsing mogelijk is in relatie tot de rechtsbescherming van kind en ouders. En hoe je daar de gezinsleden het beste bij kunt betrekken.

In het overdragen van de kennis en de expertise van de GI is met name voor de gemeente een belangrijke rol weggelegd. Het beleid is leidend in hoe zaken in de praktijk georganiseerd en geborgd worden. Een duidelijke visie en communicatie hierover naar partners is hierbij van belang. Bij diverse gemeenten wordt drang niet meer aangeboden als product. Zij kopen de expertise van de GI in als advies. Bij het wijkteam is niet alleen kennis en expertise nodig, maar ook meer bescherming omdat zij aan het begin van het traject al meer moeten gaan handelen. Tevens wordt benadrukt dat de kennis en expertise verder reikt dan de GI's. Om een wisselwerking op gang te brengen, zou de hele keten betrokken moeten worden in het ondersteunen van de lokale teams. Denk hierbij ook aan scholen, huisartsen en de voetbalclub. Er moet sprake zijn van gelijkwaardigheid; niet om de vraag of GI of het wijkteam belangrijker of een zwaarder middel is.

Er wordt wisselend gereageerd op de vraag of het samengaan van drang en vrijwillige uithuisplaatsing (UHP) mogelijk is. Een deel (met name de aanwezige ervaringsdeskundigen/(ex-)cliënten) is van mening dat in dit soort gevallen ten alle tijde een toetsing van de kinderrechter moet plaatsvinden. Anderen zijn van mening dat dit niet nodig is als er duidelijke afspraken met de ouders zijn gemaakt. Een zorg hierbij is dat het lastig te toetsen is waar ouders vrijwillig ja of nee tegen zeggen in een crisissituatie. Hierbij is het dus van belang dat ouders ook een beroep kunnen doen op een vertrouwenspersoon en dat er een tweede toetsingsmoment (na de crisis) plaatsvindt. Ook zou een toetsing door een onafhankelijke partij zoals RvdK of een gedragsdeskundige een oplossing kunnen bieden.

Overige punten die zijn aangedragen, zijn:

- Men zou zich kunnen afvragen: 'als expertise niet aanwezig is aan de voorkant, is dan de grens van vrijwilligheid misschien wel bereikt?' Deze insteek zou een eerdere overstap naar dwang betekenen;
- Voor professionals geldt; ken jezelf en vraag je af, of je bepaalde casuïstiek aan kunt of niet;

- De GI inzetten als ondersteuning bij professionalisering van de wijkteams. Hoe kunnen professionals binnen de GI's op afroep beschikbaar zijn? Bij sommige GI's worden hier mensen 'vrij' voor gemaakt (ongeacht de vraag);
- De GI als organisatie zal altijd nodig blijven, omdat een kleine groep de gedwongen maatregelen nodig heeft;
- Maatschappelijke legitimatie; we hebben allemaal een verantwoordelijkheid in dit proces;
- Maatwerk, dus meer tijd voor hulpverleners om aan het gezin te besteden, is cruciaal;
- Om een vrijwillige UHP mogelijk te maken is het van belang om bodemeisen te stellen.

Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

- Betreffende Vrijwillige Uithuisplaatsingen: we nemen de opgehaalde input mee voor scherpere richtlijnen in de uitvoering van crisisinterventies door JBRR (GI regio Rotterdam Rijnmond);
- Betreffende de overdracht van voormalige drang-zaken naar het lokale veld: mede op basis van het inspectierapport, het rapport RVS en RVJ en deze conferentie willen we het gesprek aangaan met de opdrachtgever (samenwerkende gemeenten) over wat nodig is in deze casuïstiek. Welke kennis en expertise is er al en hebben we nog nodig, welke activiteiten kunnen we uitvoeren en hoe moeten partijen daarin samenwerken? We kunnen verwijzen naar ervaringen in het land (o.a. zes landelijke pilots). Ook zullen we het belang van een gezamenlijke visie en integrale aanpak benadrukken.

Werkcafé: 3. Opschalen of niet, wie pakt de verantwoordelijkheid?

Michanou Selberie, medewerker Save/Samen-Veilig, legt een casus voor waarbij sprake is van een moeder die aan alles vrijwillig meewerkt maar waarvan het vermoeden bestaat dat de eetproblemen bij haar jonge dochtertje niet somatisch zijn maar duiden op een stressreactie. Vraag hierbij is: hoe kan je binnen het vrijwillig kader constructief samenwerken met ouders, het wijkteam en andere partners, waarbij de rollen en verantwoordelijkheid helder zijn? Hoelang blijf je in het vrijwillig kader doorgaan als de ouder vrijwillig meewerkt? Wanneer ga je opschalen en wie pakt daar de verantwoordelijkheid voor?

De reacties en dynamiek aan tafel illustreerde mooi wat Michanou Selberie in de praktijk dagelijks ervaart; de deelnemers zijn sterk uitgesproken over wat zij denken dat er moet gebeuren en wie waar verantwoordelijk voor is.

De afweging of opschaling naar gedwongen kader nodig is ondanks dat ouders meewerken is een afweging voor de hele keten en vergt goede samenwerking. Soms is vrijwillig meewerken niet voldoende en ligt het simpelweg niet in het vermogen van ouders om het te *kunnen*. Dan moet er ruimte zijn om op te schalen en moet het geen hete aardappel worden die steeds heen en weer wordt geschoven. Het moet een gezamenlijk proces van partners, ouders en kind zijn.

Ook was men het erover eens dat er soms meer lef wordt gevraagd van professionals om het slecht-nieuws gesprek eerder te voeren, ook al werken ouders nog zo goed mee. Eerlijke communicatie waarbij spanningen tussen verschillende visies of aanpak wordt blootgelegd en waarbij de zorgen omtrent het gezin gedeeld worden met het gezin, is een vereiste.

Hoe meer verschillende rollen een organisatie vervult hoe moeilijker het is om transparant te blijven. Het is van belang om de rollen en verantwoordelijkheden helder vast te leggen zodat er duidelijkheid ontstaat binnen welke ruimte een professional kan en moet handelen. Met betrekking tot deze casus kwamen deelnemers tot de volgende rollenverdeling (met daarbij horende verantwoordelijkheden):

- Save/Samen-Veilig heeft de rol van veiligheidsexpert, en is verantwoordelijk voor het gezinsplan en de voorwaarden. In geval van zorgmelding kunnen zij onderzoek doen naar de situatie;
- Het wijkteam is verantwoordelijk voor de zorgmelding; Save/Samen-Veilig onderzoekt;
- De gemeente blijft eindverantwoordelijk voor jeugdzorg;
- Voor het creëren van een meer doorgaande lijn zou de RvdK al eerder betrokken kunnen worden, zodat zij geen vreemde meer is indien er later toch een onderzoek moet worden gestart. Daarnaast hoeft de raadsonderzoeker niet meer bij nul te beginnen.

Maatwerk is context-afhankelijk en vraagt flexibiliteit. Enerzijds maakt dit het vastleggen van rollen en verantwoordelijkheden lastig; anderzijds biedt het meer duidelijkheid aan de professional wat wanneer nodig is.

Werkcafé: 4. Samen beslissen?

Cora Bartelink van de Haagse Hogeschool gaat met de deelnemers op zoek naar handvatten voor professionals in gezamenlijke besluitvorming met ouders en jeugdigen in het gedwongen kader. Met name is dit een uitdaging als er al sprake is van een (dreigende) OTS en als ouders iets anders willen dan wat de hulpverlener adviseert. Waar zitten de grenzen van gedeelde besluitvorming?

De expertise met betrekking tot het kind zit zowel bij de ouders als bij de professional, wat logischerwijze leidt tot gedeelde besluitvorming. Gedeelde besluitvorming bevordert de intrinsieke motivatie en draagt bij aan de regievoering van de ouders, waar dwang meestal leidt naar weerstand. In sommige gevallen is dit niet mogelijk:

- Indien ouders de verantwoordelijkheid niet kunnen dragen en/of de situatie en consequenties niet kunnen overzien;
- Als er sprake is van acute onveiligheid (versus structurele onveiligheid (lange termijn));
- Als er een patroon is waarbij het de ouder of jeugdige niet lukt om afspraken na te komen;
- Indien er sprake is van een complexe relatie tussen de ouder en het kind.

Het is van belang dat gedeelde besluitvorming zo vroeg mogelijk in het proces plaatsvindt, nog voordat de situatie escaleert. Dit kan bijvoorbeeld via school of jeugdgezondheidszorg.

Het uitgangspunt voor gedeelde besluitvorming is het belang van het kind. Indien mogelijk moet ook de stem van het kind mee worden genomen in het proces. Al vanaf 6 jaar kan de stem van het kind betrokken worden. Dit is ook een recht van het kind, en dient goed methodisch onderbouwd te worden.

Aandachtspunten m.b.t. de professional:

- Als professional moet je de afweging maken welk besluit meer of minder schade voor het kind oplevert (het 'first; do no harm' principe uit de medische wereld);
- Gedeelde besluitvorming vraagt om een coachende houding van de professional. Ook cultuursensitiviteit is van belang; het bewustzijn van eigen normen en waarden en die buiten beschouwing kunnen laten;
- Creëer een nulpunt, een nieuwe start, samen met de ouders en het kind. Stem af wanneer het 'goed genoeg' is en bespreek wat 'passende' hulp is in de ogen van het gezin (conform de richtlijn; het moet hen helpen om weer verder te kunnen);
- Het is voor het kind belangrijk dat er iemand is die de knopen doorhakt.

Aandachtspunten m.b.t. organisatie:

- Onmacht van de professional kan ook de reden zijn voor gesloten plaatsing (handelingsverlegenheid, wachtlijsten, escalatie);
- Professionals herkennen zich onvoldoende in de Richtlijn en ervaren weinig ruimte voor gesprek met de jeugdigen en ouders. Bij hen leeft de vraag hoe ze een veilige context kunnen creëren voor het gesprek met ouders en de jeugdige;
- Samen verantwoordelijkheid nemen: leg de beslissingsbevoegdheid niet bij de professionals neer maar 'hogerop' om te veel druk op de professionals (dreiging tuchtzaken) te voorkomen;
- Wees je ervan bewust dat het gaat om collectieve, niet incidentele vraagstukken. Het is een organisatievraagstuk, niet alleen voor de professional;
- Investeer in de basiskwaliteit van gesloten jeugdhulp;
- Wees transparant als professional en blijf begrip vragen voor onervarenheid, personeelstekorten e.d.;

Concrete handvatten voor gezamenlijke besluitvorming die door de deelnemers zijn geformuleerd:

- Vertrek vanuit gedeelde wensen;
- Praat in begrijpelijke taal;
- Werk met concrete doelen;
- Maak gebruik van beeldende ondersteuning (plaatsjes/filmpjes);
- Creëer gelijkwaardigheid in het gesprek;
- Leg ouders uit wat hun rol is;
- Adviseer de ouders/versterk ze in de gespreksvoering;
- Meer nadruk op positie van cliënt; organiseer steun of cliëntondersteuning;
- Verminder de angstcultuur bij zowel ouders als professionals. Leg de focus op gezinsversterking in plaats van op uithuisplaatsing. Ook duidelijk uitleggen wat de kaders en de zorgen zijn.

De Haagse Hogeschool (Cora Bartelink) gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

De input zal benut worden voor de herziening van de Richtlijn 'Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp'. De herziening zal de aandacht beter richten op gedeelde besluitvorming in het gedwongen kader (veiligheidsketen). De algemene aanbevelingen uit de richtlijn blijken in de praktijk van de veiligheidsketen moeilijk toepasbaar en vraagt oog voor de specifieke context waarin professionals in de veiligheidsketen werken. Met de herziening hopen we hieraan tegemoet te komen.

Werkcafé 5: Geen dwang maar hulp voor een ouder die mishandelt?

Peter Dijkshoorn, bestuurder Accare en ambassadeur Zorg voor de Jeugd brengt een drietal stellingen in met betrekking tot mishandeling, risicoweging en samenwerking.

Hoewel het drie verschillende stellingen zijn komt het betrekken van het kind in het proces van signalering, risicoweging en samenwerking steeds weer naar voren. Het is van belang de beleefwereld en de behoefte van het kind te betrekken in de besluitvorming en niet zomaar voor hen te besluiten wat het beste is. Dus communiceren met zowel ouders als het kind. Daarnaast is vertrouwen ook een steeds terugkerende factor. Vertrouwen tussen de professional en ouders, tussen de professional en het kind en ook vertrouwen tussen organisaties en hulpverleners.

Overige punten die zijn aangedragen per stelling, zijn:

1. *De beste bescherming van jeugdigen is een samenleving waarin iedereen weet dat mishandelen niet de bedoeling is en waarin iedereen zonder schuld of angst als mishandelaar hulp mag zoeken (dus zonder angst voor dwang)*

- We moeten af van het stigmatiseren van kindermishandeling;
- Veiligheid bestaat uit vele componenten (een kind veilig plaatsen om te beschermen tegen de klappen die het thuis krijgt, biedt een serieuze kans op meer onveiligheid op termijn). Een jongere zei: "Ik was liever alleen thuis mishandeld en aan het zoeken naar oplossingen, dan dat ik daarna de mishandeling in de jeugdzorg moest ondergaan. Dat was niet zo bedoeld, maar het werd door mij en ook door andere jongeren wel zo ervaren";
- Het gezamenlijk wegen van signalen door ouders en kinderen;
- We moeten ons als samenleving realiseren dat mishandelende ouders onmachtig zijn, terwijl we een systeem hebben ingericht waarin die ouders geen hulp durven te zoeken.

2. *Zijn we wel goed genoeg in risicoweging?*

Voor een goede weging is belangrijk:

- Betrekken van het netwerk;
- Betere scholing voor professional op feiten, zorgen en communicatie;
- Meer tijd voor reflectie bij de professional;
- Bewustzijn vergroten dat eindoordeel altijd subjectief is;
- Creëren van bewustzijn zijn dat uithuisplaatsen 'voor de veiligheid' weliswaar op korte termijn veiligheid biedt, maar op langere termijn vaak schadelijker is.

3. *Justitie en zorg werken niet samen aan betere bescherming voor de jeugd op termijn.*

Wat is er nodig om beter samen te kunnen werken?

- Communicatie;
- Maatwerk;
- Werken aan 'de bedoeling', en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voelen en nemen om het beste voor het kind te doen;
- Vroegsignalering;
- Doen wat nodig is voor het kind op de lange termijn;
- Ruimte voor fouten: fouten durven te maken, en excuus kunnen geven als het fout is gegaan;
- Concluderend vat Peter Dijkshoorn het samen dat Justitie en zorg nu onvoldoende samen werken in het onderzoek naar het beste netto resultaat voor het kind. Justitie richt zich op de feiten- en strafkant, waar zorg zich richt op de hulpkant. Een betere aanpak zou hier helpend zijn, tot in volgende generaties. Hetzelfde geldt voor omgekeerd beperkte aandacht voor feitenonderzoek in de organisatie. Wat is hiervan het gevolg (positief en/of negatief) op termijn voor het kind en ook weer tot in volgende generaties?

Accare gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

- In één van haar werkregio's gaat Accare samen met de JB-organisatie de intakes doen, om samen te gaan leren wat tot de - voor kinderen en ouders - beste resultaten leidt;
- De medewerkers worden geschoold in het steeds beter open en niet-beschuldigend kunnen spreken met ouders en andere betrokkenen over mishandeling;
- Accare biedt al gezinstraumabehandeling voor situaties van verwaarlozing en mishandeling. Dit gebeurt deels in afstemming met de RvdK.

Werkcafé 6: Wanneer voer je het gesprek over een OTS?

Pieter Bijkerk, strategisch adviseur- accountmanager Jeugdbescherming Regio Amsterdam brengt verschillende dilemma's in met betrekking tot de communicatie tijdens het proces van vrijwillig naar gedwongen kader. Wat is het beste moment om hierover te vertellen; hoe breng je een eenduidige boodschap over? En in hoeverre is het voor ouders duidelijk dat zij ook de mogelijkheid hebben om niet in te stemmen?

De noodzaak van duidelijkheid in de communicatie wordt door iedereen gedeeld. Het kind, de ouders, de professionals; ieder heeft behoefte aan duidelijkheid. De manier waarop die duidelijkheid gegeven kan worden is afhankelijk van het gezin en de situatie. Enerzijds wil men eenduidigheid in de communicatie, anderzijds is op maat communiceren nog wel belangrijker. Het moment van vertellen is minder van belang, al lijkt er voorkeur te zijn voor zo vroeg mogelijk in het proces.

Het is van belang dat er duidelijkheid is over wat vrijwillig of gedwongen is. Voorkomen moet worden dat zowel ouders als het kind de illusie hebben dat ze iets te kiezen hebben als dit niet het geval is. Voor professionals ligt hier een belangrijke taak weggelegd. Zij moeten een professionele houding aan kunnen nemen: omgaan met emoties en weerstand maar ook motiverend zijn in plaats van dwingend; bewustzijn hebben van hun eigen rol als hulpverlener en verbindend kunnen werken. Ook het vertrouwen in de potentie van het gezin werd meerdere malen genoemd. Tot slot moeten hulpverleners bewust zijn van hun tijdelijke aanwezigheid in het leven van het gezin (presentietheorie); dit is mede van invloed op de houding van de hulpverlener.

Voor ouders moet duidelijk zijn dat preventieve jeugdbescherming vrijwillig is en dat ze niet hoeven in te stemmen. De weg van bezwaar, klacht en tuchtprocedures staat open, eventueel met ondersteuning door het AKJ. Het gevoel van rechtsbescherming in dit proces zou kunnen worden versterkt door naar het kind en de ouder te luisteren. De stem van het kind kan gehoord worden met ondersteuning van een vertrouwenspersoon. Bied heldere uitleg over de rollen van partners in de keten en leg goed uit waarom er voor een betreffende instantie wordt gekozen, dat maakt tevens de rol van de andere organisaties in de keten duidelijk.

Overige punten die zijn aangedragen, zijn:

- Het is nodig dat we allemaal dezelfde taal spreken;
- Op maat communiceren met het gezin;
- Een omgeving voor professionals waarin speciale expertise beschikbaar is en andere professionals om mee te sparren;
- Tijd en ruimte om aan te sluiten bij het gezin;
- Continuïteit in de (basis) hulpverlening waaraan expertise toegevoegd kan worden tijdens het proces;
- Werken vanuit het uitgangspunt 'niet gedwongen, maar verbonden'. Hulpverlening kan vrijwillig langer verbonden zijn aan gezin;
- Goed uitleggen welke zorg er bestaat over het kind;

Gemeente Amsterdam gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

Hopelijk zullen meerdere mensen en partijen hier hun voordeel mee doen. Gemeente en partners in Amsterdam zullen dit meennemen in de doorontwikkeling van Preventieve Jeugdbescherming, samen met de resultaten van ons onderzoek naar de ervaring van ouders met deze wijze van begeleiding.

Werkcafé 7: Hoe raken we complexe gezinnen niet kwijt?

Marion Goedhart, directeur coöperatie jeugd- en gezinsteams Holland Rijnland brengt een aantal vragen in over de samenwerking en aanpak bij complexe gezinnen. Hoe kan er samen voor gezorgd worden dat sommige gezinnen niet van de radar verdwijnen? Wat kunnen we precies van de wijkteams verwachten? En hoe kunnen partners beter en meer samenwerken?

Om het proces beter op elkaar af te stemmen en samen te werken is duidelijke communicatie naar ouders en kind, alsook naar partners in de keten nodig. Voor de ouders is verwachtingsmanagement, continuïteit in hulpverlening en één aanspreekpunt belangrijk in de communicatie. Ook de inzet van een ervaringsdeskundige kan hierbij behulpzaam zijn voor een gezin.

Voor professionals moet duidelijk zijn wie waar verantwoordelijk voor is, welke expertise nodig is en de mogelijkheid om deze ook te kunnen invliegen indien nodig. Van belang is dat er goed naar de oorzaak gekeken wordt voordat er allerlei hulp op het kind wordt ingezet.

Met name niet de juiste hulp kunnen bieden doordat een product of expertise niet is ingekocht werkt frustrerend. De inhoud en de behoefte moet leidend zijn en niet het aanbod. Dit vraagt een aanpassing in de huidige bekostigingssystematiek. Zo kan er beter op de behoefte van complexe gezinnen aangesloten worden en kunnen professionals tot een meer gezamenlijke aanpak komen in plaats van een opvolgende aanpak. De afwegingskaders van ketenpartners zullen ook meer op één lijn moeten komen om goed in gezamenlijkheid op te kunnen trekken.

Overige punten die zijn aangedragen, zijn:

- Om dezelfde taal te spreken is veel inlevingsvermogen van de professional nodig;
- Eén aanspreekpunt in het gezin die de expertise invliegt;
- Stoppen met marktwerking.

Coöperatie jeugd- en gezinsteams Holland Rijnland gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

De bevindingen worden meegenomen in het opstarten van twee pilots. In de eerste pilot gaan we kijken hoe we verder samen kunnen werken met VT, in de andere bekijken we de samenwerking met Jeugdbescherming. Beide pilots gaan we in twee teams uitvoeren, dus in totaal met vier teams. De gemeenten zijn nauw betrokken bij de pilots. Wellicht dat de inzet van ervaringsdeskundigen interessant is voor de toekomst.

Werkcafé 8: Drang: vrijwillig of gedwongen?

Mr. Denise Verkroost, promovenda Universiteit Leiden heeft het met de deelnemers over de positie van preventieve jeugdbescherming in het huidige jeugdhulpverleningsstelsel en de participatie van ouders in het besluitvormingsproces.

Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat de hulpverlener een belangrijke rol speelt in het proces van besluitvorming over preventieve jeugdbescherming tijdens de jeugdbeschermingstafel. Het vraagt een professionele, (cultuur)sensitieve en betrokken houding waarbij de professional naast de ouders kan staan, en de ouders het vertrouwen kan geven. Indien mogelijk moet ook het kind een plekje aan de tafel krijgen. Van belang is dat ouders en kind weten dat de hulp op vrijwillige basis is, wat hun rechten zijn, mogelijke consequenties en waar ze cliëntondersteuning kunnen krijgen. Dit vraagt dus om transparante

en duidelijke communicatie aan de voorkant. Hoewel het betrekken van de ouders een grote prioriteit heeft moet het doel niet uit het oog verloren worden. Het doel is om de veiligheid van het kind te garanderen, dus er moet gedaan worden wat nodig is. Zet dus niet zozeer in op minder jeugdbescherming maar meer op ondersteuning en advies. Een knelpunt dat meerdere malen werd benoemd is het feit dat situaties nu vaak te lang doorsudderen waardoor ze escaleren, en er dwang moet worden ingezet. Mogelijk kan eerder ingrijpen dit voorkomen.

Overige punten die zijn aangedragen, zijn:

Informatieverstrekking bij preventieve jeugdbescherming: hoe waarborg je dat ouder en kind weten dat de hulp op vrijwillige basis plaatsvindt?

- Dit gaat om de kwalificaties van de jeugdbeschermer. Drang dient te worden gezien als een houding, niet als een voorziening. Het is de bedoeling om *outreached* te werken door aan te dringen en te motiveren als professional;
- Het gaat om het gevoel het 'samen te doen' in plaats van verdedigen of vechten. De relatie tussen hulpverlener en ouders is van groot belang. Er dient vertrouwen en betrokkenheid te zijn;
- De jeugdbeschermingstafel is slechts één onderdeel van de keten, waar zo min mogelijk overbodige mensen aan dienen te zitten. Maak er gezinstafels van en spreek met alle kinderen;
- Betrek kinderen van alle leeftijden, maar zie erop toe dat de aanwezigheid van het kind niet schadelijk is;

Vrijwillig of gedwongen?

- Zodra er wordt gesproken over 'als ... dan', is er geen sprake meer van vrijwillig maar van gedwongen. Het draait dan om een machtspositie en consequenties;
- Er zit geen ruimte tussen gedwongen of vrijwillig; hierbij kan expertise van de GI ingezet worden;
- Drang is niet iets nieuws maar van alle tijden, waarbij het sterk afhankelijk is vanuit welke invalshoek je het bekijkt. Bij bepaalde gemeenten is het bijvoorbeeld gebruikelijk om ouders en kinderen mee te laten praten aan de jeugdbeschermingstafel. Het heeft een expliciete plek door het in te moeten kopen als product;
- De overgangsfase tussen vrijwillig of gedwongen moet een korte periode zijn, waarin gezamenlijk met de ouders doelen worden gesteld;
- Drang is vrijwillig inzet, en kan ook achteraf worden ingezet als nazorg;
- In sommige gemeente wordt een uitgesteld onderzoek gedaan, na maximaal zes maanden. De implicaties voor het gezin worden besproken, en er worden afspraken gemaakt wie de regie heeft. Dit hoeft niet per definitie bij de GI te liggen;
- De verschillende schakels in de keten maken het lastig, mede omdat er sprake is van veel overdrachtsmomenten. Meer gezamenlijkheid is van belang, waarvoor vertrouwen nodig is en vooroordelen weggehaald moeten worden.

Knelpunten of aandachtspunten met betrekking tot preventieve jeugdbescherming of de jeugdbeschermingstafel in de praktijk:

- Vaak gaat het niet om jeugdzorg maar om zorg die de volwassene nodig heeft. Maar daar heeft de gemeente geen regie over. Jeugdwet is in die zin makkelijker toegankelijk maar aan de jeugdbeschermingstafel zou de vraag gesteld moeten worden of het wel echt om jeugdzorg gaat. Dus niet alleen maar aanbod gericht handelen;
- Ouders zijn per definitie niet gelijkwaardig. Probeer naar elkaar te luisteren en kritische vragen te stellen aan degene die meldt, en bespreek wat er al is geprobeerd;

- De voorzitter aan de jeugdbeschermingstafel bewaakt het proces, maar neemt niet de beslissingen: dit ligt in het vrijwillig kader bij ouders en het kind. Omdat de ouders onderdeel zijn van het proces, kunnen zij niet de rol van voorzitter vervullen. Voorafgaand aan het gesprek kunnen voorzitter en ouders al wel met elkaar in gesprek gaan;

Mr. Denise Verkroost gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

Momenteel werkt zij aan een promotieonderzoek naar de aansluiting van het vrijwillige en gedwongen kader van jeugdhulpverlening, de positie van preventieve jeugdbescherming in het jeugdhulpverleningsstelsel en de rechtspositie van jeugdigen, ouders en professionals. In haar proefschrift wordt aan bovenstaande thema's aandacht besteed.

Werkcafé 9: Bescherming versus Autonomie

Femke Takes van de Radboud Universiteit (ethiek) kijkt vanuit een ethische invalshoek naar het vrijwillig en gedwongen kader en legt de deelnemers een aantal ethische dilemma's voor.

1. *Waar ligt de scheidslijn tussen bescherming en autonomie? Wat verstaan we eigenlijk onder (on)veiligheid en wanneer zou er wel of niet binnen een gezin ingegrepen moeten worden?*

Het vraagstuk hoe om te gaan met bescherming en autonomie speelt volgens de deelnemers niet alleen binnen het vrijwillig kader, maar ook in het gedwongen kader. Het juiste uitgangspunt is respect voor de autonomie van kinderen en jongeren. Zij dienen geïnformeerd te worden over hun rechten, waarbij er goed naar hen wordt geluisterd en er transparant wordt gecommuniceerd. Er zou meer verantwoordelijkheid bij hen teruggelegd moeten worden, waarop zij ook kunnen worden aangesproken.

Om het omslagpunt te bepalen tussen opvoedingsvrijheid en onveiligheid is het van belang om per situatie en per gezin te kijken naar wat, gegeven de context, de maximaal haalbare veiligheid is. Hierbij is duidelijk dat veiligheid een normatief begrip is. Vertrek als professional dus niet vanuit je eigen normen, maar bespreek deze samen met betrokkenen. Voor de professional betekent het ook dat hij of zij zich goed bewust moet zijn van de eigen achtergrond, normen en waarden.

Onveiligheid wordt door deelnemers gedefinieerd als het disfunctioneren van een kind in de dagelijkse praktijken. De duur, en de mate waarin het kind nadeel ondervindt van de situatie in zijn ontwikkeling, zijn hierbij van belang. Dit kan per situatie en per kind, mede afhankelijk van de levensfase van het kind, verschillen.

Opvoedingsvrijheid stopt volgens de deelnemers bij belemmering van de basisbehoeften van het kind en bij gebrek aan affectie. Een ander belangrijk signaal is als het kind zich niet verder kan ontwikkelen. Hierbij is het ook van belang om in te schatten of ouders het vermogen hebben om 'het goede' te *kunnen* doen. Handelen ouders op een bepaalde wijze omdat ze het gewoon zo willen doen of omdat ze niet beter weten? De leerbaarheid van ouders en eventueel oudere broers of zussen is een belangrijk aspect om mee te wegen.

Voor professionals geldt dat een brede blik vanuit verschillende invalshoeken en perspectieven nodig is. Gedegen risicotaxatie, overleg en afstemming met collega's in de hele keten is van groot belang. Angst voor tucht en een verkeerde risico-inschatting zijn factoren die een rol kunnen spelen bij risicotaxatie. Dit moet zo veel mogelijk voorkomen worden door samen naar een oplossing te zoeken en de verantwoordelijkheid te delen. Ook moet er gekeken worden of bepaalde beslissingen nog passend zijn bij een bepaalde levensfase van het kind en eventueel moeten worden herzien.

Professionals geven aan dat het niet zozeer om een definitie van onveiligheid gaat maar meer *hoe* je tot een besluit komt. Transparantie en uitwisseling zijn volgens hen hierbij belangrijke punten.

2. *'Hoe kunnen we drang meer als houding inzetten en niet als een product of voorziening?'*
 - Vertrouwen is de basis;
 - Respect voor de ouders en ook hen veiligheid bieden;
 - Er zou geen verschil in houding moeten zitten tussen drang en dwang;
 - Een bodemeis stellen, waarbij je je afvraagt wat de norm is, en wanneer het goed genoeg is;
 - Weerstand of asymmetrie is een disbalans van verantwoordelijkheden;
 - Door tijd te nemen kan weerstand voorkomen worden;
 - Markeren van asymmetrie bij de start: geen overeenkomst is geen start;
 - Transparantie.

Femke Takes van de Radboud Universiteit gaat met bovenstaande bevindingen het volgende doen:

Deze bevindingen zullen meegenomen worden in onderzoek en onderwijs met betrekking tot normativiteit in pedagogiek en jeugdzorg, waarbij de (ogenschijnlijke) dichotomie tussen bescherming en autonomie en de professionele houding belangrijke thema's zijn. De door deelnemers naar voren gebrachte morele aspecten, in het bijzonder met betrekking tot de professionele houding bij interventie, vragen om nadere verdieping en onderzoek. Mogelijk zullen deze bevindingen in het kader van onderzoek naar ethische vraagstukken bij jeugdbescherming in samenwerking met het NJi in 2020 verdere uitwerking krijgen.